

POLSKA A ZAKON KRZYŻACKI W PRUSACH W XIII–XV WIEKU

POLAND AND THE TEUTONIC ORDER IN PRUSSIA IN THE XIII–XV CENTURIES

Kamil Gos

ABSTRACT

This work highlights the history of Polish-Teutonic relations as well as events that took place in both of these countries. Initial contacts between them were cordial, however, the situation changed at a quick pace. With time the relations devolved to finally become hostile. The conflict of interests between the two countries led to the inevitable – a war. Precisely, many wars, because neither of the belligerents was willing to accept their defeat. Despite initial setbacks, Kingdom of Poland supported by Lithuania and other allies managed to conquer and subjugate the Teutonic Order, from ashes of which something far more powerful was born – Prussia.

Słowa kluczowe:

Key words:

Kamil Gos, kl. II, I Ogólnokształcące Liceum Akademickie im. Janiny Kossakowskiej-Dębickiej w Kielcach, e-mail: kamil.gos@tlen.pl

Opiekun merytoryczny/*Guardian substantive*: mgr Rafał Świeczko

Początki zakonu krzyżackiego

Zakon krzyżacki, którego pełna łacińska nazwa brzmiała *Ordo fratrum domus hospitalis Sanctae Mariae Theutonicorum in Jerusalem* (w polskim tłumaczeniu: Zakon Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego w Jerozolimie), należał w czasach swej najaktywniejszej działalności do wielkiej trójki zakonów rycerskich w Europie. Krzyżacy wywodzili się ze wspólnoty opiekującej się jednym z dwóch niemieckich szpitali w Jerozolimie. Pierwsza wzmianka o ich istnieniu, pochodząca z 1143 r., znajduje się w dokumencie papieskim, podporządkowującym zakon joannitom. Jednak po utraceniu Jerozolimy przez chrześcijan w 1187 r. przestało mieć to znaczenie (Boockmann 1998). Oficjalnie stał się zakonem rycerskim w 1199 r., ale dopiero za panowania wielkiego mistrza Hermana von Salza (1209–1239) nabrał znaczenia. W 1211 r. Krzyżacy, posiadający już nadania na terenie Niemiec oraz państw włoskich,

otrzymali od króla węgierskiego Andrzeja II ogromne terytorium na ziemi Borşa, na wschodzie Węgier. Zakon otrzymał wiele przywilejów na tych ziemiach, bezpośrednio odpowiadając przed królem, to pozwoliło mu od razu przystąpić do zasiedlania i zagospodarowania nowych terenów. Rycerze zakonni wypełnili swój cel, jakim była obrona Węgier przed najazdami pogan, głównie Kumanów, jednakże poszli o krok dalej, zamierając uniezależnić się od władcy (Urban, 2002). Andrzej II nie pozwolił na to i w 1225 r. usunął Krzyżaków z nadanej im ziemi. Musieli znaleźć nowe tereny, na których byliby w stanie zrealizować swoje ambicje. Sposób, w jaki zakon działał na tamym terenie, będzie znów widoczny w relacjach z Polską.

Sytuacja polityczna w Polsce na początku XIII w.

Polska na początku XIII w. była pogrążona w rozbiu dzielnicowym. Leszek Biały, wówczas książę

zwierzchni Polski, był zaangażowany w konflikty na Rusi. Dotyczyły one w głównej mierze Halicza, o które to księstwo od 1211 r. przez kilkanaście lat toczyły się chaotyczne walki między księciem polskim, królem Andrzejem II i Danielem Halickim, który ostatecznie zwyciężył. Mazowsze pod władaniem Konrada Mazowieckiego cierpiało z powodu nieustających najazdów łupieżczych dokonywanych przez pogańskich Prusów. W 1216 r. zniszczyli doszczętnie ziemię chełmińską, co faktycznie pozbawiło Konrada zwierzchnictwa nad tamtymi terenami. Sytuacja zmieniła się jednak, kiedy papież ogłosił w 1221 r. krucjatę przeciwko Białom, do księcia Mazowsza dołączyli bowiem Leszek Biały oraz książę Śląska Henryk Brodaty. Wyprawy w następnych latach nie przyniosły znaczących sukcesów, wyłączając odbicie ziemi chełmińskiej. W grodzie dobrzyńskim został założony niewielki zakon Rycerzy Chrystusowych, który miał pomóc w obronie kraju. Nie wystarczyło to jednak i osamotnionemu Konradowi potrzebna była większa pomoc, którą wkrótce odnalazł w postaci zakonu niemieckiego.

Podboje zakonu w Prusach i druga część rozbicia dzielnicowego

W 1226 r. książę mazowiecki Konrad wystosował zaproszenie do Krzyżaków, aby osiedli na ziemi chełmińskiej w zamian za obronę jego ziem przed poganami. Rycerze zakonnicy przyjęli propozycję i jeszcze zanim przybyli do Polski Herman von Salza zwrócił się do cesarza, aby ten potwierdził prawa zakonu do ziemi nadanej przez księcia i przyszyłych zdobyczy w Prusach. Fryderyk II spełnił tę prośbę złotą bullą z Rimini. Ziemia, którą Krzyżacy mieli objąć we władanie, była w większości wyludniona lub zajęta przez pogan. W 1234 r. zorganizowana została pierwsza duża wyprawa zbrojna na ziemie pruskie. Prusowie pomezkańscy zostali pokonani w bitwie nad Dzierzgonią i musieli uznać zwierzchnictwo najeźdźcy. Przez kolejne lata rycerze zakonnicy zakładali nowe zamki, m.in. Elbląg (1237), zajęli Zantyr oraz dalsze tereny w Prusach. W 1242 r. Krzyżacy wystąpili zbrojnie przeciwko swojemu dawnemu sojusznikowi Świętopelkowi z Pomorza, przyczyną było pobieranie przez księcia ceł na Wiśle w grodzie w Sartowicach. Ponieważ Krzyżacy byli zajęci walką z Pomorzanami, Prusowie wykorzystali sytuację i wznieśli pierwsze powstanie. Zakon utracił większość swych ziem, a oskarżony o to został Świętopelk, na którego nałożono klątwę. Książęta polscy zajęli Nakło i Wyszogród, a Krzyżacy spalili klasztor oliwski. Prusowie w 1243 r. całkowicie zniszczyli wojska zakonne pod Rządzem. Po trwających jeszcze kilka lat walkach zawarto jesienią 1247 r. rozejm

na Kowalowym Ostrowie, gdzie wytyczono granice między Prusami a Pomorzem Gdańskim. Świętopelk zrzekł się wszystkich ziem spornych, co oznaczało jego całkowitą porażkę. W latach następnych zakon kontynuował podbój Prus, a w 1250 r. dzięki pomocy książąt ruskich i Jaćwingów zmusił księcia litewskiego Mendoga do przyjęcia chrztu. W 1251 r. Krzyżacy rozpoczęli podbój Natangii i Barcji. Lata 1253–1260 charakteryzowały się konfliktem o ziemię Jaćwingów, wysuwali do niej roszczenia książęta kujawski Kazimierz i mazowiecki Siemowit, a także Daniel Halicki. Sytuacja unormowała się układem w Troszynie, który ustalił podział spornych ziem. Znaczniejszy sukces Krzyżacy osiągnęli w wyprawie do Sambii, w której pomógł im Król Czech Przemysław II Ottokar. Z pomocą Czechów powstały na tamtym terenie dwa grody, Królewiec, który został tak nazwany na cześć sojuszniczego władcy, oraz Kłajpeda.

W międzyczasie, bo w 1237 r., do Krzyżaków dołączył Zakon Kawalerów Mieczowych, którego ziemie znajdowały się w Inflantach. W roku 1260 na Żmudź wyprawili się Burchard von Hornhausen oraz Henryk Botel. Doszło tam do bitwy ze Żmudzinami i Litwinami pod Durbą, w której Krzyżacy ponieśli przytłaczającą klęskę, na polu bitwy poległo 150 rycerzy, a także obaj wodzowie (Biskup, Labuda 1986). Była to jedna z największych porażek zakonu. Wydarzenie to popchnęło ludność pruską do kolejnego powstania, które wybuchło jeszcze tego samego roku. Zajętych zostało wiele grodów w głębi kraju, ostały się te położone nad rzekami rzekach. Do 1265 r. włości krzyżackie w Prusach i Inflantach były atakowane przez sąsiadów i powstańców. W 1274 r. zakon, z pomocą sojuszników niemieckich, zdołał odzyskać kontrolę nad wcześniej okupowanymi ziemiami. Po powstaniu do 1283 r. Krzyżacy opanowali wszystkie pozostałe ziemie Prusów oraz Jaćwięż.

W tym czasie Polska dalej trwała w rozbiciu dzielnicowym. W 1227 r. miała miejsce zbrodnia gąsawska, której ofiarą padł Leszek Biały. W 1232 r. Kraków i Sandomierz zdołał opanować Henryk Brodaty. Zdobył on także kontrolę nad południową Wielkopolską i Cedinią. Jego plany zjednoczenia Polski zatrzymała śmierć w 1238 r., pozostawił jednak swojemu synowi rozwijające się ziemie. Henryk II Pobożny nie rządził długo, gdyż zginął podczas niszczycielskiego najazdu Mongołów w bitwie pod Legnicą w 1241 r. Państwo Henryków się rozpadło, władzę nad Krakowem na krótko przejął Konrad Mazowiecki, a po nim Bolesław Wstydlivy, który zwyciężył poprzednika w bitwie pod Suchodołem (1243). Nowy książę krakowski panował do 1279 r., za jego czasów rozbicie dzielnicowe znacznie się pogłębiło. Miał w tym czasie miejsce również drugi najazd Mongo-

łów na Polskę. Ponieważ książę nie posiadał potomstwa, po jego śmierci władzę przejął adoptowany przez niego Leszek Czarny. W 1291 r. po śmierci Henryka Probusa król Czech Waclaw II zdobył ziemię krakowską, a rok później Sandomierz. W 1295 r., po odziedziczeniu Pomorza Gdańskiego, Przemysł II koronował się na króla Polski, a rok później został zamordowany w Rogoźnie. W 1300 r., po zdobyciu Wielkopolski i Pomorza Gdańskiego, Waclaw II został koronowany na króla Polski.

Szczyt potęgi zakonu nad Bałtykiem i władza ostatnich Piastów w Polsce

Zakon niemiecki po całkowitym opanowaniu Prus oraz zabezpieczeniu granicy z Litwą rozpoczął poszukiwania nowego celu ekspansji. Najbardziej sensowny okazał się kierunek zachodni, na Pomorze Gdańskie. Już w 1283 r. Krzyżacy, korzystając z poparcia papieża, zdołali uzyskać ziemie na lewym brzegu Wisły. Nieco później, w 1302 r., udało im się wynegocjować powiększenie tego przyczółku u Waclawa II. W 1308 r. margrabiowie brandenburscy dokonali ataku na Gdańsk i zdołali opanować miasto, bez grodu. Sędzia Bogusza, który bronił się wewnątrz umocnień, zwrócił się o pomoc do Krzyżaków. Przybyli później tego roku i pokonali oblegające wojska, jednakże zdobyty gród zajęli dla siebie.

W listopadzie dokonali rzezi mieszczan i obrońców. Do końca roku zakon opanował Tczew i całą północną część Pomorza Gdańskiego. Z powodu odrzucenia przez Łokietka warunków proponowanych mu przez Krzyżaków, zajęli także księstwo świeckie, a w 1309 r. wykupili prawa do tych ziem od Brandenburczyków. Na wieść o sukcesie wielki mistrz zakonu Zygfryd von Feuchtwagen przeniósł swą siedzibę z Wenecji do Malborka, którego budowę rozpoczęto w 1280 r. Zadał także o potwierdzenie roszczeń do Pomorza Gdańskiego przez cesarza Henryka VII. Krzyżacy zdołali jeszcze opanować na krótko ziemię słupską (1329–1342) oraz na stałe ziemię bytowską (1329). Od księcia kujawskiego Leszka w 1317 r. kupili niewielką ziemię michałowską.

W roku 1306 został zamordowany król Czech i Polski Waclaw III, jego śmierć oznaczała wyginięcie dynastii Przemyślidów i pozostawiła próżnię polityczną na podległych mu ziemiach. Moźnowładcy krakowscy zaprosili na tron Władysława Łokietka, który propozycję przyjął i jeszcze tego samego roku opanował ziemię sieradzko-łęczyczką, Kujawy oraz Pomorze Gdańskie. Ostatnie z tych ziem utracił jednak na rzecz Krzyżaków. W 1311 r. wybuchł bunt mieszczan krakowskich, do którego dołączyły również inne miasta Małopolski. Rebelia jednak nie powiodła się, gdyż książę Władysław wraz z węgierskimi posiłkami odbił miasto. Przy-

wódców buntu skazał na śmierć, i ograniczył przywileje mieszczaństwa. W 1314 r. Łokietek wsparł powstanie w Wielkopolsce, wykorzystując sytuację i przyłączając ją, 2 lata później na jej terenie odparł najazdy Brandenburgii. W 1319 r. książę krakowski otrzymał zgodę od papieża na koronację królewską. Odbędzie się ona w roku następnym w Krakowie (jako pierwszy był koronowany poza Gnieznem), wydarzenie to kończy prawie 200-letni okres rozbitcia dzielnicowego. W 1320 r. w Brześciu Inowrocławskim rozpoczął się papieski sąd, który dotyczył zajęcia przez Krzyżaków Pomorza Gdańskiego. Po początkowym sukcesie Władysława sprawę zawieszono. Ponieważ Krzyżacy byli wspólnym wrogiem Polski i Litwy, dlatego w 1323 r. zaaranżowano zaręczyny córki księcia litewskiego Giedymina z synem Łokietka, co skutkowało zbliżeniem obu państw. W 1326 r. książęta mazowieccy zawarli sojusz z zakonem krzyżackim, który stoczył po tym kilka potyczek z Polakami. Władysław odebrał książętom śląskim resztę Wielkopolski oraz Wieluń.

Od 1329 r. między Polakami a Krzyżakami toczyły się przerywane rozejmami walki. Dopiero w 1331 r. przyjęły one skalę znaczącej inwazji zakonu oraz Czechów na Polskę. Wojska zakonne wtargnęły do Łęczycy i Sieradza i je zdobyły. Kolejnym punktem ich planu było spotkanie z wojskami czeskimi pod Kaliszem, do którego jednak nie doszło z powodu problemów Jana na Śląsku. W wyniku opóźnienia Krzyżacy przerwali oblężenie Kalisza i udali się na Kujawy, pod Brześć, podążała za nimi jednak armia polska. Doszło do serii starć pod Płowcami, w których początkowo zwyciężał Władysław, jednak ostatecznie pozostały nierozstrzygnięte, gdyż Polacy musieli się wycofać. Mimo to w 1332 r. zakon zdołał zdobyć Kujawy, a w roku następnym zmarł Władysław Łokietek. Kwestia porozumienia między stronami pozostawała otwarta do 1343 r. i pokoju kaliskiego, na mocy którego Kazimierz odzyskiwał Kujawy i ziemię dobrzyńską za cenę Pomorza Gdańskiego oraz ziemi chełmińskiej. Mimo to Krzyżacy uznali prawa polskie do tej ostatniej i że uzyskanie Pomorza nastąpiło w formie jałmużny. Kazimierz nie porzucił jednak planów odzyskania utraconych ziem. Król nie zamierzał uznawać traktatu i do tego samego przekonał papieżstwo, które go nie zatwierdziło. Dodatkowo władca rozpoczął wojnę handlową z zakonem, dążąc do zmniejszenia dochodów Krzyżaków z handlu. Szukał również nowych sojuszników, zostali nimi książęta zachodniopomorscy i Litwa.

Kazimierz III zdołał opanować Ruś Czerwoną z Lwowem i Haliczem, które były jego celem od 1340 r. W 1351 r. król doprowadził do zajęcia Płocka i dyplomatycznego zholdowania Mazowsza. W roku 1356 zawarto

w Pradze sojusz polsko-czeski, który zakończył konflikty tych państw o Śląsk, ostatecznie uznając prawa czeskie do tego obszaru. Kazimierz zdołał także uzyskać część ziem brandenburskiej Nowej Marchii. W czasie swojego panowania wzmacniał więzi z Litwą i mimo niewielkich konfliktów, zapewnił sojusz między państwami. Kazimierz III Wielki zmarł w 1370 r., pozostawiając państwo rozkwitające ekonomicznie i silne politycznie, wszystkie jego działania dały przewagę Polsce nad zakonem krzyżackim.

Krzyżacy po pokoju kaliskim przeżywali okres szczytowej swej potęgi. Zaczęły się jednak uwidaczniać pierwsze słabości ich systemu państwowego. Zakon wykupił w 1346 r. z rąk duńskich Estonię, jednocząc tym samym Inflanty pod swoim panowaniem. W 1344 r. rozpoczęła się seria wieloletnich wypraw krzyżackich na Żmudź. Walki nasilały się do 1370 r., kiedy to pod Rudawą wojska krzyżackie pokonały armię litewską, choć ze znacznymi stratami. Słabość Litwy powodowała jej ekspansja na południe, ziemie obce jej etnicznie. W 1382 r., po wojnie domowej na Litwie, Jagiełło zawarł układ z Krzyżakami nad Dubisą, w którym oddawał im Żmudź oraz obiecał chrystianizację. W następnych latach książę litewski, który nie dotrzymał warunków traktatu, był zagrożony ze wszystkich stron i mimo wsparcia Witolda zdecydował starać się w 1384 r. o tron Polski. Miało to nastąpić na drodze mariażu Jagiełły z królową Jadwigą Andegaweńską, która objęła tron po śmierci Kazimierza. W 1385 r. podpisano unię w Krewie, która zakładała również przyjęcie przez Litwinów chrztu. Jego koronacja na króla Polski odbyła się rok później. Krzyżacy desperacko pragnęli podważenia ważności tej unii i podejmowali wszelkie starania, aby do tego doprowadzić. W 1398 r. zakon zajął Gotlandię, która była ważnym ośrodkiem handlu bałtyckiego, a w 1404 r. pokonał wojska duńskie próbujące odebrać wyspę. Ostatecznie widmo konfliktu z Polską i Litwą spowodowało opuszczenie przez nich Gotlandii w 1409 r. W 1402 r. Krzyżacy nabyli Nową Marchię, co zapewniło im taktyczną przewagę nad Polską. Spełnili także swój odwieczny cel połączenia Prus i Inflant ze Żmudzią w 1404 r. (Biskup, Labuda 1986).

Schylek zakonu w Prusach

Konflikt polsko-krzyżacki rozgorzał na nowo wraz z objęciem funkcji wielkiego mistrza przez Ulryka von Jungingen (1407), który był zdecydowany na militarną rozprawę z wrogiem. Bezpośrednim powodem wybuchu Wielkiej Wojny było oświadczenie Jagiełły o poparciu dla Litwy w powstaniu na Żmudzi, które rozpoczęło się w 1409 r. Konflikt o Żmudź został przekazany w arbitraż królowi Węgier, który potwierdził prawa zakonu do

tej ziemi. Jagiełło i Witold odrzucili ten wyrok i kontynuowali przygotowania do walk, czego skutkiem było zawarcie przymierza między zakonem a Zygmuntem Luksemburskim. Latem 1410 r. wojska polskie, litewskie oraz ruskie wkroczyły na teren Prus, gdzie chciały przenieść teatr działań. 15 lipca armia krzyżacka spotkała się ze swoimi adwersarzami pod wsiami Grunwald i Stębark (Mikołajczak 2008). Po stronie polskiej walczyło około 29 tys. żołnierzy (~40 chorągwi), a po stronie zakonu około 21 tys. (~51 chorągwi). Samą bitwę można podzielić na 3 fazy. Za pierwszą z nich przyjmuje się odwrót sił litewsko-ruskich z prawego skrzydła armii, które później jednak powróciły (zabieg taktyczny?). W drugiej fazie rycerstwo polskie zwyciężyło na lewej flance, a próby manewrów wojskami odwodowymi zarządzane przez Ulryka skończyły się ich okrążeniem i zniszczeniem. W walce tej poległ sam wielki mistrz wraz z wieloma dostojnikami. Ostatnią część bitwy stanowił szturm na obóz krzyżacki, gdzie przypieczetowano ich los. Starcie zakończyło się całkowitym zwycięstwem wojsk Jagiełły. Po bitwie nastąpiło nieudane oblężenie Malborka, głównie przez braki w sprzęcie, a także seria potyczek na północy i południu. Jagiełło zaniepokojony wizją walki na dwa fronty dążył do porozumienia. Doszło do niego następnego roku w Toruniu, który mimo wspaniałego wcześniejszego zwycięstwa okazał się niekorzystny dla Polski. Jedynymi odzyskanymi ziemiami były Żmudź i Dobrzyń, natomiast Pomorze Gdańskie i Chełmno pozostały w rękach zakonu.

W następnych latach, do pokoju brzeskiego (1435), miały miejsce wojny i utarczki, które nie przyniosły zmian w sytuacji w regionie. Traktat regulował głównie kwestie ekonomiczne, pozwalając na zacieśnienie związku Polski z Pomorzem i Prusami. Od tego momentu w państwie zakonu rozpoczęły się spory wewnętrzne, głównie przez opozycję stanów pruskich. Doprowadziło to w 1440 r. do zawązania Związku Pruskiego, którego zadaniem miała być organizacja ziem pruskich, był to zwiastun rozpadu państwa. Do 1453 r. trwała walka polityczna i dyplomatyczna między zakonem a Związkiem, która doprowadziła do zwrotu stanów pruskich Polsce. Przedstawiciele obu stron spotykali się i omawiali warunki poddania koronie polskiej. W 1454 r. wysłany został do Malborka akt wypowiedzenia posłuszeństwa, a następnie zorganizowany atak na umocnienia zakonu, które w wielkiej liczbie zdobyto (Biskup, Labuda 1986). Równocześnie wysłano poselstwo do Krakowa, które złożyło prośbę o przejęcie władzy w Prusach przez króla Kazimierza Jagiellończyka. Ostatecznie w marcu po rokowaniach przyjęto Prusy pod władzę Polski na określonych warunkach. Akt inkorporacyjny zapewniał szereg upraw-

nień nowym poddanym korony, np. zastrzegając obsadzenie urzędów w Prusach wyłącznie ich mieszkańcami. Jednak aby całkowicie przyłączyć Prusy, trzeba było pozbyć się zakonu krzyżackiego, który podjął wysiłki dyplomatyczne i wojskowe. Tak rozpoczęła się wojna trzynastoletnia, która trwała do 1466 r. W czasie walk za pieniądze pożyczone od Gdańska (za cenę przywileju) Jagiellończyk wynegocjował poddanie Malborka, Hławy i Tczewa, co zmusiło zakon do przeniesienia stolicy do Królewca. Na ostateczny wynik wojny wpłynęła także zwycięska dla powstańców bitwa na Zalewie Wiślanym. W tym samym roku z powodu wyczerpania finansowego stron walczących zgodzono się na mediację legata papieskiego i rozpoczęto rokowania pokojowe w Toruniu. Na mocy traktatu dokonano podziału na Prusy Zakonne i Królewskie. Do Polski przyłączono te drugie, czyli Pomorze Gdańskie, Chełmno, Żuławy z Malborkiem oraz Warmię. Dodatkowo wielcy mistrzowie musieli składać przysięgi wierności polskim królom, czyli stali się ich lennikami.

Władze krzyżackie w Prusach od razu po zawarciu traktatu dążyły do jego podważenia. Do eskalacji doszło w 1478 r., wybuchła wojna, która zakończyła się porażką wielkiego mistrza i do 1497 r. zakon był uległy wobec Polski. Nowy wielki mistrz Fryderyk (1498) dążył do zrzucenia zwierzchnictwa Jagiellonów, rozpoczęło to trwający do 1525 r. konflikt z zakonem, który był już ostatnim. W czasie jego trwania Albrecht von Hohenzollern toczył wojnę z Polską (1519–1521), zakończoną kompromisem toruńskim, który wprowadził rozejm na 4 lata. W międzyczasie w Prusach trwał proces sekularyzacji pod wpływem reformacji, która rozpoczęła się kilka lat wcześniej. W 1525 r. miał miejsce hołd pruski, który zakończył funkcjonowanie zakonu nad Bałtykiem (Biskup, Labuda 1986). Traktat krakowski, którego był częścią, zakładał przejście Albrechta na luteranizm i zostanie lennikiem królów polskich oraz przyjęcie przez niego tytułu księcia w Prusach, od tego momentu miał stanowić władzę świecką na tym obszarze. Akt ten zakończył trwające 300 lat stosunki polsko-krzyżackie.

Zakończenie

Hołd pruski nie kończy historii Krzyżaków. Zakon istnieje do dzisiaj i współcześnie zajmuje się m.in. działalnością charytatywną. Liczy obecnie około 1200 członków. Siedzibę ma w Wiedniu. Zakon odegrał ogromną rolę w historii całej środkowej Europy. Oprócz świetnej znajomości sztuki wojennej rycerze zakonnicy mogli się pochwalić np. wprowadzeniem funkcjonalnego systemu pocztowego w Prusach. Za-

kon był najważniejszym czynnikiem powstania unii polsko-litewskiej, bez której Polska wyglądałaby zupełnie inaczej.

Literatura

- Biskup M., Labuda G., 1986. Dzieje zakonu krzyżackiego w Prusach. Gdańsk: Wydawnictwo Morskie.
- Boockmann H., 1998. Zakon krzyżacki. Dwanaście rozdziałów jego historii. Warszawa: Volumen.
- Grabowski J., 2006. Z dziejów stosunków Polski z zakonem krzyżackim w Prusach (XIII–XVI wiek). Warszawa: Wydawnictwo DiG.
- Mikołajczak W., 2008. Wojny polsko-krzyżackie. Zakrzewo: Wydawnictwo Replika.
- Urban W., 2002. Krzyżacy: Historia działań militarnych. Łódź: Książka i Wiedza.

STRESZCZENIE

Praca przedstawia historię relacji polsko-krzyżackich. Początkowo kontakty między stronami były przyjazne, jednakże z czasem sytuacja zmieniła się w szybkim tempie. Relacje stały się chłodne, a w końcu wrogie. Konflikt interesów między państwami doprowadził do nieuchronnego – wojny. A nawet wielu wojen, ponieważ żadna ze stron nie chciała uznać porażki. Mimo początkowych niepowodzeń Królestwo Polskie, wspierane przez Litwę oraz innych sojuszników, zdołało pokonać i podporządkować sobie zakon krzyżacki, z którego popiołów powstało jednak coś znacznie potężniejszego – Prusy.